

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જમ્મુ અને કશ્મીર રાજ્ય અને અન્ય

વિરુદ્ધ

સાજદ અહેમદ મીર

જુલાઈ ૧૭, ૨૦૦૬

[જસ્ટિસ અરિજીત પસાયત અને જસ્ટિસ સી. કે. ઠાકર]

સેવા કાયદો:

નિમણૂક-દયાળુ નિમણૂક-અરજદારના પિતાનું નિમણૂકમાં અવસાન થયું-અરજદારે મૃત્યુના ૪ વર્ષ પછી દયાળુ નિમણૂક માટે માંગ કરી- સત્તાવાળાઓએ નિમણૂક માટે તેમની અયોગ્યતાની જાણ કરી-તે જ પડકારવામાં આવી નથી-નોંધપાત્ર સમયગાળા પછી દાખલ કરવામાં આવેલી

લેખિત અરજી-જાળવણીની જાળવણી:વિલંબ અને વિલંબના આધારે જાળવવા
યોગ્ય નથી-જમ્મુ અને કાશ્મીર (દયાળુ નિમણૂક) નિયમો, ૧૯૯૪.

દયાળુ નિમણૂક-ઉદ્દેશ

ભારતીય બંધારણ, ૧૯૫૦:

નિમણૂકનો કલમ ૧૪-સામાન્ય નિયમ એ છે કે પાત્ર ઉમેદવારો અરજી
કરવા અને એકબીજા સાથે સ્પર્ધા કરવા માટે આગળ આવી શકે છે-આ સામાન્ય
નિયમ કલમ ૧૪-It સાથે સુસંગત છે જ્યાં અનિવાર્ય સંજોગો માંગ કરે છે તે
સિવાય તેને દૂર ન કરવો જોઈએ-દયાળુ નિમણૂક-Held:તે સામાન્ય નિયમનો
અપવાદ છે.

પ્રતિવાદી-અરજદારના પિતાનું ૧૯૮૭માં મૃત્યું થયું હતું.૧૯૯૧માં
અરજદારે દયાળુ નિમણૂક માટે અરજી કરી હતી.તેમની ઉંમર ઓછી હોવાનું
જાણવા મળ્યું હતું પરંતુ તેમના કેસની ભલામણ વય મર્યાદામાં છૂટછાટ માટે
કરવામાં આવી હતી.સત્તાવાળાઓએ માર્ચ, ૧૯૯૬માં નિર્ણય લીધો કે તેમને
કોઈ નિમણૂક આપી શકાતી નથી અને તે મુજબ તેમને જાણ કરવામાં આવી
હતી.અરજદારે ક્યારેય આ નિર્ણયને પડકાર્યો ન હતો.૧૯૯૯માં તેમણે હાઈકોર્ટ

સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી, જેને સિંગલ જજ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી. અપીલ પર, ડિવિઝન બેન્ચે ચુકાદો આપ્યો હતો કે અરજદાર જમ્મુ અને કાશ્મીર (દયાળુ નિમણૂક) નિયમો, ૧૯૯૪ ના અમલમાં આવતા પહેલા અસ્તિત્વમાં રહેલા નિયમો અને નિયમોની દ્રષ્ટિએ દયાળુ નિમણૂક માટે હકદાર છે. આદેશથી અસંતુષ્ટ હોવાને કારણે સત્તાવાળાઓએ હાલની અપીલ દાખલ કરી હતી.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે

ઠરાવ્યું કે :૧. હાઈકોર્ટના એકલ ન્યાયાધીશે વિલંબ અને વિલંબના આધારે અરજીને ફગાવી દેવાનું સાચું માન્યું હતું કે અરજદારે માર્ચ, ૧૯૯૬ પછી નોંધપાત્ર સમયગાળા માટે કંઈ કર્યું ન હતું, જ્યારે તેનો દાવો નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો, તેમ છતાં તેને નિર્ણય વિશે જાણ કરવામાં આવી હતી અને તે તેનાથી ખૂબ વાકેફ હતો. [૫૮૧-૭-એચ]

૨.૧ સામાન્ય રીતે, સરકારી અથવા અન્ય જાહેર ક્ષેત્રોમાં નોકરી તમામ પાત્ર ઉમેદવારો માટે ખુલ્લી હોય છે જેઓ અરજી કરવા અને એકબીજા સાથે સ્પર્ધા કરવા માટે આગળ આવી શકે છે. તે બંધારણની કલમ ૧૪ સાથે સુસંગત છે. આ

સામાન્ય નિયમને ત્યાં સિવાય છોડવો જોઈએ નહીં જ્યાં અનિવાર્ય સંજોગો માંગ કરે છે, જેમ કે, એકમાત્ર રોજી કમાવનારનું મૃત્યુ અને પાછા ફરવાને કારણે પરિવારને દુઃખ થવાની સંભાવના.એકવાર તે સાબિત થઈ જાય કે રોજી કમાવનારનું મૃત્યુ થયું હોવા છતાં, પરિવાર બચી ગયો અને નોંધપાત્ર સમયગાળો પૂરો થઈ ગયો છે, ત્યારે નિમણૂકના સામાન્ય નિયમને 'ગુડબાય' કહેવાની અને બંધારણની કલમ ૧૪ના આદેશની અવગણના કરીને અન્ય ઘણા લોકોના હિતોની કિંમત પર એકની તરફેણ કરવાની જરૂર નથી.[૫૮૨-બી-ડી]

૨.અરજદારના પિતાનું માર્ગ, ૧૯૮૭માં અવસાન થયું હતું.જ્યારે ડિવિઝન બેન્ચે આ બાબતનો નિર્ણય લીધો ત્યારે અરજદારના પિતાના મૃત્યુની તારીખથી પંદર વર્ષથી વધુ સમય વીતી ગયો હતો.આ હકીકત ખરેખર એક સુસંગત અને ભૌતિક હકીકત હતી, જે દર્શાવે છે કે કર્મચારીનું મૃત્યુ થયું હોવા છતાં પરિવાર બચી ગયો હતો.વધુમાં, એકલ ન્યાયાધીશે એવું પણ કહ્યું હતું કે આ આદેશ ૧૯૯૬માં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ અરજદાર દ્વારા તેને તાત્કાલિક પડકારવામાં આવ્યો ન હતો.તેમણે ૧૯૯૯માં આદેશને પડકારવાની તક ઝડપી લીધી હતી જ્યારે ૧૯૯૯માં આંતર-વિભાગીય સંદેશાવ્યવહાર થયો હતો.[૫૮૩-જી, એચ; ૫૮૪-એ]

હરિયાણા રાજ્ય અને ઓઆરએસ. વિ.રાણી દેવી અને અબ્ર., [૧૯૯૬]
૫ **SCC** ૩૦૮:એ. આઈ. આર. (૧૯૯૬) એસ. સી. ૨૪૪૫; લાઈફ લાન્સુમ્સ
કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ આશા રામચંદ્ર આંબેકર (શ્રીમતી) અને અબ્ર.,
[૧૯૯૪] ૨ એસ. સી. સી. ૭૧૮; ઉમેશ કુમાર નાગપાલ વિરુદ્ધ હરિયાણા
રાજ્ય અને અબ્ર., [૧૯૯૪] ૪ એસ. સી. સી. ૧૩૮; શ્રીમતી. સુષમા ગોસાઈ
અને અન્ય. વી.ભારત સંઘ અને અન્ય. [૧૯૮૯] ૪ એસ. સી. સી. ૪૬૮ અને
જાહેર સૂચના કમિશનર અને અન્ય.કેઆર. વિશ્વનાથ, [૨૦૦૫] ૭ એસ. સી.
સી. ૨૦૬ નો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

દીવાની અપીલી અધિકાર શ્રેત્ર ૨૦૦૪ની સિવિલ અપીલ નં. ૬૬૪૨.

એલ. પી. એ. નં. ૧૩૧/૨૦૦૦ માં જમ્મુ અને કાશ્મીર હાઈકોર્ટના
૨.૧૨.૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ માટે એસ. મેહટી ઇમામ અને અનીસ સુહરાવદી.

પ્રતિવાદી માટે આર. સી. પાંડે, આર. ડી. રાહોડ અને કે. કે. ગુપ્તા.

કોર્ટનો ચુકાદો આપનાર

ન્યાયમૂર્તિ સી. કે. ઠાકર, વર્તમાન અપીલ અપીલકર્તા-રાજ્ય દ્વારા ૨ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૨ના રોજ જમ્મુ અને કાશ્મીર ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ખંડપીઠે ૨૦૦૦ના એલ. પી. એ. નં. ૧૩૧માં પસાર કરેલા ચુકાદા અને આદેશ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે.ઉપરોક્ત આદેશ દ્વારા, હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ૧૯૯૯ના એસડબલ્યુપી નં. ૯૬૬માં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા ૧૫ જુલાઈ, ૨૦૦૦ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને રદ કર્યો હતો.

ટૂંકમાં હકીકતો એ છે કે સજાદ અહમદ મીરના પિતા-પ્રતિવાદી-અરજદાર પાવર ડેવલપમેન્ટ ડિપાર્ટમેન્ટ (પી. ઓ. ડી.), નાગરિક સચિવાલય, શ્રીનગરમાં લાઈનમેન તરીકે કામ કરતા હતા.૬ માર્ચ, ૧૯૮૭ના રોજ સેવામાં હતા ત્યારે તેમનું અવસાન થયું હતું.એવું લાગે છે કે અરજદારે ૨૦ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૧ના રોજ તેના પિતાના અવસાનને કારણે ખાલી પડેલી જગ્યા સામે અનુકંપા આધારે નિમણૂક મેળવવા માટે અરજી કરી હતી.અરજદારનું કહેવું હતું કે તેમનો કેસ ૧૯૯૩માં સત્તાવાળાઓ દ્વારા ભલામણ સાથે તેમને દયાના આધારે નિમણૂક આપવા માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો.તેમનો એવો પણ કેસ હતો કે વહીવટી વિભાગે લાયકાતમાં છૂટછાટ તેમજ વયમાં છૂટછાટ આપ્યા પછી અરજદારની નિમણૂક કરવાની ભલામણ કરી હતી.આ બાબત કાર્યકારી ઈજનેર, અધીક્ષણ ઈજનેર તેમજ વિદ્યુત વિકાસ વિભાગના નાગરિક સચિવાલય અને

વહીવટી વિભાગના મુખ્ય ઇજનેર દ્વારા પણ હાથ ધરવામાં આવી હતી. અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, ૮ જૂન, ૧૯૯૯ના રોજ અથવા તેની આસપાસ વહીવટી વિભાગે મુખ્ય ઇજનેર, વિદ્યુત જાળવણી અને આરઈ વિંગ, શ્રીનગરને પોતાનો નિર્ણય જણાવ્યો હતો કે અરજદારની વિનંતીને સ્વીકારી શકાતી નથી અને કોઈ નિમણૂક આપી શકાતી નથી.

ઉપરોક્ત નિર્ણયથી વ્યથિત થઈને, અરજદાર દ્વારા એક રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જે એક જ ન્યાયાધીશ સમક્ષ સુનાવણી માટે આવી હતી. સત્તાવાળાઓ દ્વારા એક વિગતવાર સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ૧૯૯૬માં નિર્ણય પહેલેથી જ લેવામાં આવ્યો હતો કે અરજદારને દયાળુ નિમણૂક આપી શકાતી નથી અને ઉપરોક્ત નિર્ણય ૨૬ માર્ચ, ૧૯૯૬ના રોજ જણાવવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે રિટ પિટિશન ૧૯૯૯માં દાખલ કરવામાં આવી હતી અને આ રીતે અદાલતનો સંપર્ક કરવામાં અરજદાર તરફથી ભારે વિલંબ થયો હતો. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર નિમણૂક માટે પાત્ર અને લાયક નથી.

વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે સંબંધિત તથ્યો અને જવાબના સોગંદનામા પર વિચાર કર્યા પછી જણાવ્યું ઠરાવ્યું કે માર્ચ, ૧૯૯૬માં અરજદારની દયાના આધારે નિમણૂક ન કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો અને તે મુજબ તેમને

જાણ કરવામાં આવી હતી.અરજદારે ક્યારેય આ નિર્ણયને પડકાર્યો ન હતો.૧૯૯૯માં સત્તાવાળાઓ દ્વારા જે કરવામાં આવ્યું હતું તે માત્ર ૧૯૯૬માં લેવામાં આવેલા નિર્ણયનું પુનરાવર્તન હતું.વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા એવું પણ નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું કે નોકરીમાં મૃત્યુ પામેલા સરકારી કર્મચારીના પરિવારના સભ્યની દયાળુ નિમણૂકનો સંપૂર્ણ હેતુ પરિવારને થતી મુશ્કેલીઓ અને પ્રતિકૂળ નાણાકીય મુશ્કેલીઓને દૂર કરવાનો છે, જેનો સામનો તેના રોજીરોટી કમાવનારના મૃત્યુને કારણે થવાની સંભાવના છે.આવી નિમણૂક વૈધાનિક અધિકાર હેઠળની નિમણૂક નથી પરંતુ મૃતક કર્મચારીના ગરીબ પરિવારની ભારે મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં રાખીને રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવતી છૂટછાટની પ્રકૃતિ છે.હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, વહીવટી વિભાગે અરજદારને દયાળુ નિમણૂક આપવાનો ઈનકાર કર્યો હતો.

રેકૉર્ડ પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે ૧૯૯૬માં નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે અરજદારની અનુકંપા સાથે નિમણૂક કરી શકાતી નથી અને તે અરજદારને જણાવવામાં આવ્યું હતું.તે કાર્યવાહીને ક્યારેય પડકારવામાં આવી ન હતી.૧૯૯૯માં આ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.વિદ્વાન ન્યાયાધીશના જણાવ્યા અનુસાર, એકવાર હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, સભાન નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો અને વિનંતીને નકારી કાઢવામાં આવી હતી,

અરજદાર દ્વારા કોઈ કેસ કરવામાં આવ્યો ન હતો જેથી તેને રાહત મળે અને તે મુજબ અરજી રદ કરવામાં આવી હતી.

ઉપરોક્ત આદેશથી વ્યથિત થઈને અરજદારે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ દાખલ કરીને ડિવિઝન બેન્ચનો સંપર્ક કર્યો હતો. હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે "જ્યારે કરુણા માંગવામાં આવે છે, ત્યારે કારણ પાછું ખેંચવું પડે છે" એવું નિરીક્ષણ કરીને આ બાબત પર વિચારણા કરવાનું શરૂ કર્યું હતું. તે પછી તે આ બાબત પર વિચારણા કરવા આગળ વધ્યું અને અવલોકન કર્યું કે અરજદારે સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૧ માં દયાળુ નિમણૂક માટે અરજી કરી હતી. તે સમયે તે સગીર વયની હતી. પરંતુ તેમના કેસની ભલામણ વહીવટી વિભાગ દ્વારા વય મર્યાદામાં છૂટછાટ માટે કરવામાં આવી હતી. આ દરમિયાન, જમ્મુ અને કાશ્મીર (અનુકંપા નિયુક્તિ) નિયમો, ૧૯૯૪ અમલમાં આવ્યા. નિમણૂકના દાવાને વહીવટી વિભાગે ૧૯૯૬માં નકારી કાઢ્યો હતો અને ૮ જૂન, ૧૯૯૬ના રોજ પત્ર દ્વારા તેની જાણ કરી હતી. ડિવિઝન બેન્ચે નોંધ્યું હતું કે ઉપરોક્ત પત્રમાં એ હકીકતનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે અગાઉ પણ અરજદારનો દાવો નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો. અગાઉના સંદેશાવ્યવહારોનો પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો. ડિવિઝન બેન્ચના જણાવ્યા અનુસાર, તમામ વિભાગો અરજદારની તરફેણમાં હતા અને અનુકંપાભરી નિમણૂક માટે તેમના કેસની ભલામણ કરી હતી. અરજદારના પિતાનું ૧૯૮૭માં મૃત્યુ થયું હતું. તેથી, દયાળુ નિમણૂક માટેના

અરજદારના દાવાને તે સમયે અમલમાં રહેલા નિયમો અને નિયમોની દ્રષ્ટિએ ધ્યાનમાં લેવાનો હતો.ડિવિઝન બેન્ચે અવલોકન કર્યું હતું કે અગાઉ દયાળુ નિમણૂક માટે અરજી કરવા માટે કોઈ મર્યાદા નક્કી કરવામાં આવી ન હતી અને અરજદારના દાવાને સત્તાવાળાઓ દ્વારા ખોટી રીતે નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો. તદનુસાર, તેમને 1994 ના નિયમો અમલમાં આવ્યા તે પહેલાં અસ્તિત્વમાં રહેલા નિયમો અને નિયમોની દ્રષ્ટિએ અનુકંપાભરી નિમણૂક માટે 'હકદાર' ઠેરવવામાં આવ્યા હતા અને અરજદારના કેસને ધ્યાનમાં લેવા અને સત્તાવાળાઓને આદેશની નકલ ઉપલબ્ધ કરાવવાની તારીખથી છ અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર નિર્ણય લેવા માટે નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો. તે મુજબ અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી કે અરજદાર અરજી દાખલ કર્યાના ત્રણ વર્ષ પહેલાંની તારીખથી વિચારણા માટે હકદાર રહેશે.અદાલતે એવું માન્યું ઠરાવ્યું કે તે સમયગાળા માટે, અરજદારને નાણાકીય લાભો બાદ કરતા કાલ્પનિક લાભો આપવામાં આવશે.

ડિવિઝન બેન્ચના આદેશથી અસંતુષ્ટ સત્તાવાળાઓએ આ અદાલતનો સંપર્ક કર્યો છે.૧૭ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૩ના રોજ એસ. એલ. પી. દાખલ કરવામાં વિલંબ (કારણ કે તેમાં ૧૭૨ દિવસનો વિલંબ થયો હતો) તેમજ વિશેષ રજા અરજી પર માફી માટેની અરજી પર નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.આ

દરમિયાન વચગાળાનો સ્ટે આપવામાં આવ્યો હતો.ત્યારબાદ આ મામલે સમયાંતરે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી.૪ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૪ના રોજ રજા આપવામાં આવી હતી અને સુનાવણી ઝડપી કરવામાં આવી હતી.

અમે પક્ષકારો માટે વિદ્વાન સલાહ સાંભળી છે.રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ડિવિઝન બેન્ચે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલને મંજૂરી આપવામાં અને વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને રદ કરવામાં કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારના પિતાનું ૧૯૮૭માં અવસાન થયું હતું અને ૧૯૯૧માં પ્રથમ વખત અરજી કરવામાં આવી હતી.તે દિવસે પણ, અરજદાર સગીર હતો અને નિમણૂક માટે પાત્ર ન હતો.વધુમાં, સત્તાવાળાઓએ અરજદારના કેસને ધ્યાનમાં લીધો અને માર્ચ, ૧૯૯૬માં અરજદારનો દાવો નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો.આ હકીકત માત્ર વિભાગને જ નહીં પરંતુ અરજદારને પણ જણાવવામાં આવી હતી અને અરજદાર આવા નિર્ણયથી વાકેફ હતો.જો કે, તેમણે મૌન રાખ્યું અને કંઈ કર્યું નહીં, ન તો તેમણે કોઈ પણ સમયે આ નિર્ણયને પડકાર્યો હતો.લગભગ ત્રણ વર્ષ પછી, ૧૯૯૯ માં, જ્યારે ફરીથી વિભાગીય સંદેશાવ્યવહાર થયો, ત્યારે અરજદાર જાગી ગયો અને અદાલતનો સંપર્ક કર્યો અને ઉપરોક્ત નિર્ણયને પડકાર્યો.આમ, અદાલતનો સંપર્ક કરવામાં અને હાઈકોર્ટના રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં અરજદાર તરફથી ભારે વિલંબ અને પીડા થઈ હતી.તેથી, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે

અરજીને ફગાવી દેવાનું સંપૂર્ણપણે વાજબી હતું.વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે દયાળુ નિમણૂક આપવાનો એકમાત્ર ઉદ્દેશ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે જે કર્મચારીનું કામ દરમિયાન મૃત્યુ થાય છે તેના પરિવારને નુકસાન ન થાય.જ્યારે અરજદારના પિતાનું ૧૯૮૭માં અવસાન થયું અને અરજદારે ૧૯૯૯માં અદાલતનો સંપર્ક કર્યો, ત્યારે એક દાયકાથી વધુ સમય વીતી ગયો હતો.વધુમાં, જ્યારે ડિવિઝન બેન્ચે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલની સુનાવણી કરી, ત્યારે પંદર વર્ષથી વધુ સમય વીતી ગયો હતો અને આ હકીકતને ડિવિઝન બેન્ચે ધ્યાનમાં લેવી જોઈતી હતી અને તેણે વિદ્વાન સિંગલ જજના નિર્ણયને ઉલટાવી દેવો જોઈતો ન હતો.તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના આદેશને પુનઃસ્થાપિત કરતા ખંડપીઠે પસાર કરેલા આદેશને રદ કરીને અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે તે યોગ્ય છે.

બીજી તરફ પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલે ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને ટેકો આપ્યો હતો.તેમણે જણાવ્યું હતું કે ન્યાય, સમાનતા અને સદ્ભાવનાના સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.બેન્ચે એવું નિરીક્ષણ કરીને સંપૂર્ણપણે વાજબી ઠેરવ્યું હતું કે જ્યારે 'કરુણા' માંગવામાં આવશે, ત્યારે કોર્ટનો અભિગમ કઠોર અને પાંડિત્યપૂર્ણને બદલે ઉદાર અને વ્યવહારિક હશે.સહાનુભૂતિ દર્શાવવામાં

ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા અભિગમને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં અને અપીલ ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી, અમારા મતે, અપીલને મંજૂરી આપવી જોઈએ.કેટલીક હકીકતો વિવાદમાં નથી.સેવામાં રહેલા અરજદારના પિતાનું માર્ચ, ૧૯૮૭માં મૃત્યુ થયું હતું અને પ્રથમ વખત, અરજદાર દ્વારા ચાર વર્ષથી વધુ સમય પછી એટલે કે સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૧માં અરજી કરવામાં આવી હતી.આમ અરજદારના પિતાના મૃત્યુ પછી પરિવાર ચાર વર્ષથી વધુ સમય સુધી ટકી રહ્યો હતો.તે સમયે પણ, સંબંધિત માર્ગદર્શિકા હેઠળ અરજદારની નિમણૂક થઈ શકી ન હોત અને તેથી છૂટછાટની પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી.તેમાં કોઈ શંકા નથી કે અરજદારના કેસ પર વિભાગો દ્વારા અનુકૂળ વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને ભલામણ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તે પણ એક હકીકત છે જે નોંધમાં આવી છે કે માર્ચ, ૧૯૯૬માં સત્તાવાળાઓ દ્વારા અનુકંપા આધારે અરજદારને નિમણૂક ન આપવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતમાં સત્તાવાળાઓ દ્વારા જવાબમાં દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામા અને વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના તારણો પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે અરજદારને ૧૯૯૬માં જ તેની અરજી નકારી કાઢવા વિશે જાણકારી હતી.અરજદાર દ્વારા ઉપરોક્ત નિર્ણયની વિરુદ્ધમાં કંઈ કરવામાં આવ્યું ન હતું.નોંધપાત્ર સમયગાળો વીતી ગયો અને માત્ર ૧૯૯૯ માં, જ્યારે કેટલાક

આંતર-વિભાગીય સંદેશાવ્યવહાર અને વહીવટી અધિકારીએ મુખ્ય ઇજનેરને ૮ મી જૂન, ૧૯૯૯ ના રોજ એક પત્ર દ્વારા જાણ કરી કે અરજદાર જાગી ગયો અને હાઈકોર્ટમાં રિટ પિટિશન દાખલ કરી તેના આધારે અરજદારની નિમણૂક કરી શકાતી નથી.એ નોંધવું પણ યોગ્ય છે કે ૧૯૯૯ના પત્રમાં જ લખવામાં આવ્યું છે કે દયાળુ નિમણૂક માટેના અરજદારના કેસ પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો અને વહીવટી વિભાગ દ્વારા આ વિનંતીને પહેલેથી જ નકારી કાઢવામાં આવી હતી અને આ હકીકત મુખ્ય ઇજનેરની કચેરીને જાણ કરવામાં આવી હતી.આ પત્રની એક નકલ ૧૯૯૯ના પત્ર સાથે પણ જોડવામાં આવી હતી.અમારા મતે, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે વિલંબ અને વિલંબના આધારે અરજીને ફગાવી દેવાનું સાચું માન્યું હતું કે અરજદારે માર્ચ, ૧૯૯૬ પછી નોંધપાત્ર સમયગાળા માટે કંઈ કર્યું ન હતું, જ્યારે તેનો દાવો નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો, તેમ છતાં તેને નિર્ણય વિશે જાણ કરવામાં આવી હતી અને તે તેનાથી ખૂબ વાકેફ હતો.અમારા મતે, ડિવિઝન બેન્ચે ઉપરોક્ત આદેશને રદ કરીને અને અધિકારીઓને દયાળુ નિમણૂક માટે અરજદારના કેસ પર વિચાર કરવા અને અન્ય લાભો આપવા માટે નિર્દેશો આપીને ન્યાયી ઠેરવ્યો ન હતો.

આપણે એ પણ અવલોકન કરી શકીએ છીએ કે જ્યારે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ અરજદારના કેસની વિચારણા કરી રહી હતી કે તેણે 'કરુણા'

માંગી હતી, ત્યારે બેન્ચે મોટા મુદ્દાને પણ ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ અને તે છે કે આવી નિમણૂક સામાન્ય નિયમનો અપવાદ છે.સામાન્ય રીતે, સરકારી અથવા અન્ય જાહેર ક્ષેત્રોમાં નોકરી તમામ પાત્ર ઉમેદવારો માટે ખુલ્લી હોવી જોઈએ જેઓ અરજી કરવા અને એકબીજા સાથે સ્પર્ધા કરવા માટે આગળ આવી શકે.તે બંધારણની કલમ ૧૪ સાથે સુસંગત છે.સ્પર્ધાત્મક ગુણવત્તાના આધારે, જાહેર કાર્યાલયમાં નિમણૂક થવી જોઈએ.આ સામાન્ય નિયમને ત્યાં સિવાય છોડવો જોઈએ નહીં જ્યાં અનિવાર્ય સંજોગો માંગ કરે છે, જેમ કે, એકમાત્ર રોજી કમાવનારનું મૃત્યુ અને પાછા ફરવાને કારણે પરિવારને દુઃખ થવાની સંભાવના.એકવાર તે સાબિત થઈ જાય કે રોજી કમાવનારનું મૃત્યુ થયું હોવા છતાં, પરિવાર બચી ગયો અને નોંધપાત્ર સમયગાળો પૂરો થઈ ગયો છે, ત્યારે નિમણૂકના સામાન્ય નિયમને 'ગુડબાય' કહેવાની અને બંધારણની કલમ ૧૪ના આદેશની અવગણના કરીને અન્ય ઘણા લોકોના હિતોની કિંમત પર એકની તરફેણ કરવાની જરૂર નથી.

હરિયાણા રાજ્યમાં અને ઓઆરએસ. વિ.રાણી દેવી અને અબ્ર., [૧૯૯૬] ૫ .એસસીસી ૩૦૮: એઆઈઆર (૧૯૯૬) એસસી ૨૪૪૫, એવું માનવામાં આવ્યું ઠરાવ્યું કે અનુકંપા આધાર પર નિમણૂક માટે અરજદારનો દાવો એ આધાર પર આધારિત છે કે તે મૃતક-કર્મચારી પર નિર્ભર હતો.સખત

રીતે આ દાવાને બંધારણની કલમ ૧૪ અથવા ૧૬ના આધારસ્તંભ પર સમર્થન આપી શકાતું નથી.જો કે, આવા દાવાને વાજબી માનવામાં આવે છે અને તે કર્મચારીના પરિવારમાં અચાનક સર્જાયેલી કટોકટીના આધારે પણ સ્વીકાર્ય છે જેણે રાજ્યની સેવા કરી હતી અને સેવામાં મૃત્યુ પામ્યા હતા.તેથી જ સત્તાવાળાઓ માટે નિયમો, નિયમો ઘડવા અથવા આવી વહીવટી સૂચનાઓ જારી કરવી જરૂરી છે જે કલમ ૧૪ અને ૧૬ની કસોટીમાં ટકી શકે.દયાળુ ધોરણે નિમણૂકને અધિકારની બાબત તરીકે દાવો કરી શકાતો નથી.

ભારતીય જીવન વીમા નિગમ વિરુદ્ધ આશા રામચંદ્ર આંબેકર (શ્રીમતી) અને એ. એન. આર., [૧૯૯૪] ૨ એસ. સી. સી. ૭૧૮ માં એવું સૂચવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે તેના સંદર્ભમાં ઘડવામાં આવેલા નિયમો આવી નિમણૂકોને આવરી લેતા નથી અને તેના પર વિચાર કરતા નથી, ત્યારે ઉચ્ચ અદાલતો અને વહીવટી ટ્રિબ્યુનલ્સ સહાનુભૂતિપૂર્ણ વિચારણાઓ દ્વારા સહાનુભૂતિપૂર્વક નિમણૂકો કરી શકે નહીં.

ઉમેશ કુમાર નાગપાલ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય, [૧૯૯૪] ૪ એસ. સી. સી. ૧૩૮ માં, એવો ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો કે જાહેર સેવાની નિમણૂક અરજીઓના ખુદ્દા આમંત્રણ અને ગુણદોષના આધારે કડક રીતે થવી

જોઈએ.અનુકંપા આધારિત નિમણૂક ભરતીનો સ્રોત ન હોઈ શકે.તે માત્ર સેવામાં પોતાના પરિવારને આજીવિકાના કોઈ સાધન વિના છોડીને જતા કર્મચારીના મૃત્યુની હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કાયદાની જરૂરિયાતને ધ્યાનમાં રાખીને એક અપવાદ છે.આવા કિસ્સાઓમાં, તેનો ઉદ્દેશ પરિવારને અચાનક આર્થિક કટોકટીમાંથી બહાર નીકળવા માટે સક્ષમ બનાવવાનો છે.તેથી દયાના આધારે આવી નિમણૂકો મૃતકના પરિવારની આર્થિક સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને નિયમો, નિયમો અથવા વહીવટી સૂચનાઓ અનુસાર થવી જોઈએ.મૃત કર્મચારીના આશ્રિત સાથે આ અનુકૂળ વ્યવહારને તેના દ્વારા હાંસલ કરવાના હેતુ સાથે સ્પષ્ટ જોડાણ હોવું જોઈએ, એટલે કે ગરીબી સામે રાહત.તે જ સમયે, જો કે, તે ભૂલવું ન જોઈએ કે મૃતકના નિરાધાર પરિવારની સરખામણીમાં, લાખો અને લાખો અન્ય પરિવારો છે જે સમાન રીતે, જો વધુ નહીં, તો નિરાધાર છે.મૃતક કર્મચારીના પરિવારની તરફેણમાં બનાવવામાં આવેલા નિયમનો અપવાદ તેના દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સેવાઓ અને કાયદેસરની અપેક્ષાઓ અને અગાઉની નોકરી દ્વારા ઉદ્ભવેલી પરિવારની સ્થિતિ અને બાબતોમાં પરિવર્તનને ધ્યાનમાં રાખીને છે, જે અચાનક બદલાઈ જાય છે.

માં શ્રીમતી. સુષમા ગોસા એન્ડ ઓર્સ. વી. માંભારત સંઘ અને અન્ય,
[૧૯૮૯] ૪ એસ. સી. સી. ૪૬૮, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે

અનુકંપા આધારિત નિમણૂકના દાવાઓમાં નિમણૂકમાં કોઈ વિલંબ થવો જોઈએ નહીં.દયાળુ ધોરણે નિમણૂક આપવાનો હેતુ પરિવારમાં રોજી કમાવનારના મૃત્યુને કારણે થતી મુશ્કેલીઓને ઘટાડવાનો છે.તેથી, મુશ્કેલીમાં ફસાયેલા પરિવારને મુક્ત કરવા માટે આવી નિમણૂકો તાત્કાલિક પૂરી પાડવી જોઈએ.

તાજેતરમાં, જાહેર સૂચના કમિશનર અને ઓઆરએસ. વિ.કે. આર. વિશ્વનાથ, [૨૦૦૫] ૭ એસ. સી. સી. ૨૦૬, અમારામાંથી એક (ન્યાયમુર્તી પસાયત) ને ઉપરોક્ત નિર્ણયો પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો અને તેમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું છે.

આ કેસમાં, અરજદારના પિતાનું માર્ચ, ૧૯૮૭માં અવસાન થયું હતું.અરજદાર દ્વારા સાડા ચાર વર્ષ પછી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૧માં અરજી કરવામાં આવી હતી, જેને માર્ચ, ૧૯૯૬માં નકારી કાઢવામાં આવી હતી.આ રિટ પિટિશન જૂન, ૧૯૯૯માં દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેને જુલાઈ, ૨૦૦૦માં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી.જ્યારે ડિવિઝન બેન્ચે આ બાબતનો નિર્ણય લીધો ત્યારે અરજદારના પિતાના મૃત્યુની તારીખથી પંદર વર્ષથી વધુ સમય વીતી ગયો હતો.આ હકીકત ખરેખર એક સુસંગત અને ભૌતિક હકીકત હતી જે દર્શાવે છે કે કર્મચારીનું મૃત્યુ થયું હોવા છતાં પરિવાર બચી ગયો

હતો.વધુમાં, અમારા મતે, વિદ્વાન સિંગલ જજ પણ એવું માનવા માટે સાચા હતા કે આદેશ ૧૯૯૬ માં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ અરજદાર દ્વારા તેને તાત્કાલિક પડકારવામાં આવ્યો ન હતો.તેમણે ૧૯૯૯માં આદેશને પડકારવાની તક ઝડપી લીધી હતી જ્યારે ૧૯૯૯માં આંતર-વિભાગીય સંદેશાવ્યવહાર થયો હતો.અમારા મતે ડિવિઝન બેન્ચે અપીલને મંજૂરી આપવી જોઈતી ન હતી.

ઉપરોક્ત કારણોસર, અપીલ મંજૂર થવાને પાત્ર છે અને તે મુજબ તેને મંજૂરી આપવામાં આવે છે.ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને રદ કરવામાં આવે છે અને વિદ્વાન સિંગલ જજના આદેશને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અહીંના અરજદાર દ્વારા વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને બરતરફ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે.જોકે, કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવશે નહીં.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.